

CZU: 82.09

159.9:613.83

<https://doi.org/10.52505/llf.2025.2.09>

NARCOTICELE ȘI EXPLORAREA CREATIVITĂȚII ÎN *PARADISURI ARTIFICIALE*

Elena PURUȘNIUC

E-mail: e.purusniuc@yahoo.com

ORCID: 0009-0000-2400-571X

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”

<https://ror.org/022kvet57> (Iași)

NARCOTICS AND THE EXPLORATION OF CREATIVITY IN *ARTIFICIAL PARADISES*

Abstract

This article analyzes Charles Baudelaire's *Artificial Paradises* from an aesthetic perspective, taking into account the socio-historical context that shaped contemporary views on the impact of narcotics on artistic life. Narcotics consumption is approached as a form of rebellion against the loss of the sacred dimension and the dehumanization of everyday experience. By examining biographical aspects of Baudelaire's life, the study establishes connections between the poet's personal experiences and the symbolic imagery of the text, associated with drug-induced states. The imagery in *Artificial Paradises* often takes on a mythological form. Through the concept of the “waking dream,” Baudelaire evokes an entire fictional universe shaped by visions of the unconscious, understood as a response to the social and personal crises experienced by the poet. Furthermore, by considering the historical context, the study shows that recreational drug use became an integral part of Parisian life in the nineteenth century. The analysis concludes that self-induced states influence artistic creativity through the ambivalent role of narcotics, functioning both as a source of creative stimulation and as a means of escape from social crisis.

Keywords: Baudelaire, dreams, mythology, narcotics, society, symbols, creativity.

Rezumat

Scopul acestui articol este de a analiza din punct de vedere estetic textul *Paradisuri artificiale*, de Charles Baudelaire, pornind de la climatul socio-istoric care a modelat percepțiile despre impactul utilizării stupefiantelor în viața artistică, văzută ca un gest refractar față de dezumanizarea și desacralizarea lumii cotidiene. Prin evidențierea unor aspecte de ordin biografic din viața lui Charles Baudelaire, vom putea stabili conexiuni cu materialul textual în care simbolurile și imaginile mitologice reflectă influența consumului de stupefiante asupra creativității. Prin sintagma „visului treaz”, Charles Baudelaire făcea

referire la un univers încărcat cu proiecții ale subconștientului ca răspuns la trepidațiile sociale și personale resimțite la nivel visceral. În plus, luând în considerare și contextul istoric, ne propunem să evidențiem că activitatea recreativă ce presupunea consumul de stupefiante devenise o parte integrantă din viața pariziană a secolului al XIX-lea. Astfel, analiza demonstrează că stările autoinduse influențează creativitatea artistului, narcoticele având o funcție ambivalentă: un generator al creativității și o cale de evadare din crizele sociale.

Cuvinte-cheie: Baudelaire, vise, mitologie, stupefiante, societate, simboluri, creativitate.

Motto: „adevărata realitate e doar în vis”
(Baudelaire 2017, p. 37)

Reconsiderări asupra semanticii visului

În secolul al XIX-lea, poetul francez Stéphane Mallarmé afirma că ar trebui să existe un „club al visătorilor” (Ripa 1996, p. 178), motivele care stau la baza acestui deziderat – ce la prima vedere ar putea părea o idee nonconformistă – sunt reprezentate de faptul că tărâmul oniric protejează în special libertatea creației. Visul poate constitui un mod de evadare din spațiul cotidian, unde există tensiuni, limitări și realități tracasante, care determină o stare de inadaptare sau claustrare (Ripa 1996, p. 178). Un alt motiv este și pentru că unele personalități marcante din lumea literară au avut o percepție existențială încărcată de un pesimism exacerbat, așa cum afirmă și Baudelaire: „lumea aceasta este o lume a nefericirii, de luptă și surghiun” (2017, p. 158).

Acest club al visătorilor s-a materializat într-o accepțiune apropiată de cea a lui Mallarmé datorită lui Charles Baudelaire și lui Théophile Gautier. Cei doi au reușit să înființeze clubul consumatorilor de stupefiante. Acolo, sub influența stupefiantelor, s-a creat o nouă cale de explorare a realității printr-o abordare tripartită: hașis-vis-artă. Această activitate a condus la afundarea într-o intimitate artificială, iluzorie, din care s-a născut matricea ideatică a numeroase creații valoroase, ce folosesc un fond imagistic mitologic. Episoadele visului treaz – specifice momentului de consum al substanțelor halucinogene – sunt caracterizate prin adâncirea în „noi înșine (...) imagini de spectacole, de fantasmе, de combinații mentale sau verbale” (Biberi 1970, p. 222).

Halucinațiile care îi luau în stăpânire pe artiști sunt considerate, din punct de vedere psihologic, similare cu visul (Ripa 1996, p. 150). Încă de acum două secole, psihiatrul francez Moreau de Tours a reușit să identifice în studiile sale puncte solide de convergență între percepțiile fanteziste datorate consumului de stupefiante și arhitectura onirică (Biberi 1938, p. 299). În viziunea lui Moreau de Tours, drogurile facilitează atât experiența visului, cât și a nebuniei, conducându-i pe indivizi într-un tărâm cu valențe paradisiace, autoindus de substanțele halucinogene (Ripa 1996, p. 152).

Oameni din lumea literară precum Charles Baudelaire sau Thomas De Quincey au lăsat posterității texte care pot fi considerate drept mărturii scrise ale halucinațiilor visului treaz, provocat în mod artificial prin consumul de hașiș (*Ibidem*, p. 150). Acest fapt poate fi susținut chiar de afirmația lui De Quincey din *Confesiunile unui opioman englez*, unde evidențiază faptul că „principalul fenomen permanent – și singurul comunicabil – prin care s-a manifestat opiul îl reprezintă visele” (2022, p. 282). În plus, aceste texte au furnizat materialul optim pentru teoretizarea tehnicii din spatele mecanismului stilistic utilizat. Strategia lui De Quincey a inspirat și alți scriitori, sub numele de „strategie stilistică utilizată în timpul adicțiilor” (Colman 2019, pp. 82-84). Se configura explorarea proiecțiilor – uneori coșmarești – care ajutau la configurarea scenariilor textuale evazioniste, despre care autorii spun că se conturau pe parcursul stării de visare halucinatorii (*Ibidem*).

Astfel, în cadrul acestei paradigme polisemantice a visului, putem întreprinde o analiză aprofundată a aspectelor care țin de ideea de paradis și de diverse simboluri în lucrarea *Paradisuri artificiale*, de Charles Baudelaire, care au condus la redescoperirea gândirii mitice ca adjuvant pentru stimularea creativității.

Charles Baudelaire a ales să expună într-o manieră realistă mărturisiri detaliate cu privire la consumul de opiu sau hașiș. Acestea pot fi considerate drept „revelări ale subconștientului” (Biberi 1938, p. 293), sub forma unor visuri artificiale, înrâurind într-o măsură considerabilă noile percepții spațiale și temporale prin distorsiuni și redefiniri ale materiei și ale legilor fizice. Un exemplu care demonstrează apariția valențelor fanteziste în percepție se regăsește în *Paradisuri artificiale*, unde este evidentă o fuziune a eului poetic cu materia, fundamentând noi idei ce se vor concretiza într-o estetică a urâtului: „Obiectele exterioare iau aparențe monstruoase. Ți se revelează sub forme necunoscute până atunci. Apoi se deformează, se transformă, și în sfârșit pătrund în ființa ta, sau mai bine tu pătrunzi în ele (...). Sunetele au culoare, culorile sunt muzicale” (Baudelaire 2017, pp. 29-30). Lumea exterioară capătă atribuite alogice, care afectează percepția subiectului. De asemenea, sinestezia este un alt fenomen care se conturează în urma consumului de stupefiante, însă nu este înțeleasă în sensul său generic, ci se observă o resemantizare, dacă luăm în considerare faptul că simțurile uzuale (văzul sau auzul) interacționează într-un mod nefiresc cu obiectele percepute. Cadrul exterior reconfigurează percepțiile referitoare la imaginile vizuale. Acestea transmit informații de natură fonetică, iar sunetele furnizează date neobișnuite în ceea ce privește cromatica lor, așa cum afirmă Baudelaire.

Spre finele secolului al XIX-lea, păturile sociale resimțeau febril trecerile fulgurante antrenate de modernizare. Modificările exterioare au determinat și o schimbare interioară colectivă. Tranzițiile către epoca modernă s-au resimțit și în spectrul artistic, deoarece foarte mulți poeți sau scriitori au experimentat crize identitare sau revizuiți ale tehnicii de creație datorate noilor descoperiri și noului mod de a fi al omului (Bădărău 2005, p. 19). În consonanță cu acest fapt, putem crea o legătură cu halucinațiile din timpul visului treaz și cu aspectele biografice

din viața personală a lui Charles Baudelaire. Poetul afectat de lipsa de sensibilitate a unei societăți lipsite de dorință și incapabilă să creeze un spațiu optim dezvoltării imaginației și artei, recurge la diferite metode de escapism ca „drogurile, jocurile, sadismul, beția distrugerii” (Rădulescu 2006, pp. 271-272). Marin Rădulescu, cel care s-a ocupat de analiza problematicii timpului în opera baudelairiană, evidențiază – făcând apel la teoriile lui Mircea Eliade – dezideratul lui Baudelaire de a ieși din legile timpului istoric și de a reveni la „timpul glorios, primordial, total” (*Ibidem*, p. 273). Consumul de stupefiante contribuie la amplificarea puterii facultății creatoare din timpul visului. Astfel se nasc „miturile și alte construcții fabuloase, cărora bunul-simț le denunță realitatea, dar care sunt adevărate din punct de vedere psihologic” (Raymond 1970, p. 102). La nivelul imaginarului auctorial, aceste texte cu caracter contingent au o logică intrinsecă, generată de experimentele halucinogene. Materialul ideatic mitologizat este modelat într-o formă lipsită de raționalitate, însă direcționează experimente creatoare marcante pentru începuturile modernismului, perioadă în care până și percepția timpului se vrea a fi modificată din cauza presiunii evenimentelor socio-istorice care afectează visceral conștiința scriitorilor vremii.

Aceste fapte sunt evidente în *Paradisuri artificiale*, în care observăm o reinterpretare a timpului istoric. Putem regăsi multiple exemple ce tematizează dorința lui Baudelaire de a găsi paradisul pierdut, redat în sens mitologizat: „Un alt curent de idei te ia cu el; te va purta timp de un minut într-un vârtej viu, și acest minut va fi încă o veșnicie” (Baudelaire 2017, p. 30). O altă dimensiune abordată despre timp este una cu valențe stringente, pentru că transmite o viziune extremă, despre dizolvarea integrală a dimensiunii temporale: „timpul a dispărut complet” (*Ibidem*, p. 32). Toate aceste metamorfoze sunt provocate de visul treaz care, asemenea visului nocturn, acționează sub forma unei activități compensatorii, deoarece ambele au ca liant aversiunea față de realitatea concretă (Biberi 1938, p. 263). Noul *modus vivendi* și noua religie ale lui Baudelaire care îi ghidează existența prin crezul unui „creștinism eretic” ar putea constitui o trimitere directă către ideea de paradis regăsit, un punct zero al istoriei, în urma unui joc al senzațiilor și al percepțiilor temporale și spațiale (Rădulescu 2006, p. 282). Prin visare, Baudelaire găsește un spațiu ocrotitor, dominat de o realitate mitică purificatoare, în sensul cathartic al artei. Această experiență îi asigură accesul la o nouă realitate, nesupusă „legilor gravitației și spațiului”, care îl putea ajuta în găsirea plenitudinii artistice sau existențiale (*Ibidem*, p. 284). Lipsa de contact cu sacralitatea ce caracterizează omul modern este conștientizată de Baudelaire, care intenționează să resusciteze ideea antică a unui timp a cărui trecere nu este îngrădită de taxonomii moderne, ci doar de un flux natural. Fluiditatea permanentă este ceea ce caracterizează reprezentarea timpului, dar și a altor proiecții abstracte, fapt ce sporește intensitatea receptării de către lectori a acestor descrieri.

Un alt filon care va fi supus cercetării este legat de implicațiile visului treaz prin formele sale, manifestat prin experiențe halucinatorii și nașterea imaginarului mitic

baudelairean. În studiile psihologice de specialitate, este menționat în mod explicit faptul că în timpul visului treaz sau al delirului, „psihismul continuă să opereze, uneori, cu simboluri” (Biberi 1938, p. 315). Imaginile capătă alte forme, de cele mai multe ori bizare, și astfel se nasc realități inedite, care pot fi transpuse în poezia simbolistă. Acestea sunt datorate, bineînțeles, analogiilor „lipsite de arbitraritate”, dar și impulsuri sau senzații afective novatoare (*Ibidem*, p. 315). Atât poezia, cât și proza lui Baudelaire au fost influențate de acest mod de devoalare a lumii, și anume visul – generator de universuri nemaîntâlnite, constituind „experiența franceză modernă” (Raymond 1970, p. 27). Aceste imagini cu caracter neobișnuit sau original vor constitui fundamentele tendinței literare moderne, ca reacție la crizele perioadei, dublate de nevoia unei noi fațete stilistice a artei, plăsmuite în dimensiunea onirică.

Albert Béguin reliefează acest aspect legat de relația dintre versurile unui poet și povestea unui mit primordial, afirmând că „visul se asimilează tezaurului de reminiscențe ancestrale de unde atât poetul, cât și imaginația mitologică își extrag bogățiile” (1970, p. 17). Poezia simbolistă, în viziunea lui Baudelaire, se naște în urma contactului cu realitatea metafizică, dincolo de formalități, iar verbul folosit trebuie să fie „așezat astfel alături de poezia culorii și de cea a sunetului sau a formei, într-o unitate poetică de limbaje diferite” (Rădulescu 2006, p. 323). Prin experiența mistică și transcendentală creată prin intermediul creionării imaginilor bizare și nefamiliare sau inedite, Baudelaire a plăsmuit un nou mod de cunoaștere a lumii, foarte similar cu cel specific gândirii mitice.

Visul opiomani – o luptă pentru găsirea paradisului pierdut

Potrivit datelor disponibile, opiul a fost o cauză definitorie pentru ca specialiștii în istorie să numească secolul al XIX-lea drept „vârsta intoxicării” (Logan 1974, p. 89). Acest drog este considerat a fi unul relativ recent în planul diacronic eurocentric. A fost folosit pentru prima dată în zone diferite ale lumii – Asia sau Europa –, fiind cunoscut mai ales datorită unei rețete medicinale de tinctură, create de celebrul alchimist Paracelsus, ce conținea „aproximativ o zecime de opium” (*Ibidem*).

Opiul a cunoscut întrebuințări diverse: „leac antidureri, antituse, analgezic sau sedativ”. Însă, de-a lungul secolelor, opiul, alcoolul și stupefiantele au cauzat crize la nivel microsocial în țări ca Franța sau Anglia, iar mărturiile lui De Quincey și Baudelaire confirmă amploarea fenomenului, resimțită în special în viața artiștilor (*Ibidem*). Spre deosebire de alte regiuni ale Europei, la nivel juridic, în spațiul englez a existat o situație aparte. Controlul asupra consumului de opiu nu putea fi reglementat din cauza lipsei de informații exacte legate de efectele resimțite de subiecți. Astfel, legea engleză nu și-a lăsat amprenta în ceea ce privește controlul sau stoparea consumului de opiu, un interes mai mare fiind manifestat în raport cu acțiunile oamenilor, nu și cu nivelul dimensiunii mentale. Un factor care a determinat această carență juridică este reprezentat

de faptul că literatura de specialitate din domeniul psihologiei era aproape inexistentă sau abia în curs de formare.

Ceea ce ne ajută să aflăm impactul la nivel psihologic al consumului de stupefiante sunt însă textele scrise de Baudelaire sau De Quincey, care au furnizat informații despre natura viselor, precedând studiile freudiene asupra naturii psihicului în astfel de momente de reverie, demonstrând „o legătură puternică între ficțiune și psihologie” (Dent 2019, p. 15). Este evidentă contribuția celor doi autori, care au analizat *avant la lettre* stadiile psihologice la care se ajunge în timpul consumului de stupefiante, reliefând cum sunt remodelate viziunile și percepțiile asupra realității. Textul livrează imagini clare, care încapsulează o nouă logică despre obiecte, timp și spațialitate, oferind cu o precizie geometrică detalii despre o experiență marcantă pentru artiști.

Psihiatrul francez Moreau de Tours a întreprins diferite studii clinice asupra reveriilor stimulate de consumul de droguri, însă, analitic vorbind, polarizarea nu a fost una negativă, ci, din contră, una pozitivă. Prin teoriile sale, el evidențiază beneficiile consumului de droguri, iar mai târziu chiar a reliefat conexiuni dintre consumul de hașish și o anumită pătură socială: artiștii. Personalități marcante ale culturii franceze, cum ar fi Charles Baudelaire, Théophile Gautier, Victor Hugo sau Honoré de Balzac au trăit experiența reveriei hașisine datorită lui Moreau, care a întreprins demersuri pentru a facilita întâlnirea dintre artiști și lumea stupefiantelor (Logan 1974, p. 91). În studiile psihologice, este cunoscută maniera artificială de provocare a visului treaz prin consumul de „substanțe toxice, (...) care, anihilând conștiința pragmatică, revelează structura adâncă a subconștientului” (Biberi 1970, p. 231). Această remarcă formulată de Ion Biberi ne apropie de felul în care stupefiantele pătrund în cele mai adânci părți ale psihicului, permițând devoalarea unor funcții creatoare la care nu avem acces atunci când subiecții sunt într-o stare nealterată de experiența artificialității onirice.

În contrast cu studiile de psihologie – dominate de un limbaj tehnicizat –, visul treaz este teoretizat într-o manieră expresivă și detaliată de Baudelaire, având ca punct de plecare idiosincraziile față de realitatea exterioară. Mediul social stă sub semnul unei noi perspective în ceea ce privește tehnologizarea, care emerge într-o pierdere a unei componente sacre, care era o condiție *sine qua non* pentru nașterea artei în genere. Prin urmare, autorul se identifică cu acest tip de evaziune din cotidian prin refugiarea în straturile de adâncime ale propriei sale conștiințe: „Cât despre mine, am atât de puțin chef pentru lumea cea vie, încât, asemenea acelor femei sensibile și lipsite de ocupație care își trimit, să zicem, prin poștă confidențele unor prieteni imaginari, aș scrie cu plăcere numai pentru morți” (Baudelaire 2017, p. 38). Viziunea extremă, amprentată de un tragism fatidic al lui Baudelaire, sintetizează felul în care societatea se confruntă cu distanțări umane evidente și cu începutul unei alienări colective, care împiedică orice formă de comunicare cu ceilalți. Astfel, visul treaz și actul scrierii devin o formă de autosalvare de la un colaps identitar, pe fondul unui spațiu societal anomic.

O particularitate interesantă a visului treaz descris de autor este aceea că se prezintă mai degrabă sub forma unei meditații artistice. Această stare, ce definește artistul, devine un generator al tablourilor cu ape primordiale, nimfe și ondine, care vor fi elemente hotărâtoare pentru o viitoare uniformitate a scriiturii baudelairiene.

La o analiză succintă a capitolului intitulat sugestiv *Despre vin și hașiș*, regăsim descrieri foarte clare ale lumii în care pătrunde Charles Baudelaire în timpul reveriilor hașișine. Sunt transpuse într-un cod mitic descrieri ale unor târâmurii originare, atemporale, dezvăluind „o masă de motive mitologice” (Balotă 1969, p. 73). Paragrafele revelează tendințe de escapism, prin care eul se desprinde de lumea materialismului mundan, creându-se o linie de demarcație vizibilă între lumea fizică și cea a proiecțiilor evazionice, cu valențe fantasmagorice: „Ți se pare că ieși dintr-o altă lume fantastică și minunată. Alteori muzica îți istorisește poeme infinite, te introduce în drame înspăimântătoare sau feerice. Ea se asociază cu obiectele care îți stau sub priviri. (...) Apa limpede, fermecătoare curge pe iarba care freamătă. Nimfele cu cârnuri strălucitoare te privesc cu ochi mari, mai limpezi decât apa și azurul” (Baudelaire 2017, pp. 30-31). Imagistica redă un scenariu dinamic, cu multiple simboluri specifice, care trimit la un paradis pierdut, unde predomină creaturi legendare. Claritatea descrierii interacțiunii dintre subiect și aceste ființe mitice imprimă o doză de mister, dar și straniețe, regăsită la nivel inconștient, însă poate fi considerată drept compensatorie pentru lipsa de interacțiune socială.

O particularitate ce însoțește imagistica visului treaz este reprezentată de luciditatea analitică evidentă a anumitor aspecte care țin de participarea activă, în mod conștient, a visătorului. Putem evidenția o particularitate care diferențiază această activitate de visul treaz, pentru a valorifica și mai mult importanța ei în procesul creativ, prin „structuri creatoare veșnic reînnoite alcătuind un regim sufletesc particular, dând bogăție și adâncime vieții noastre interioare” (Biberi 1970, p. 219). Baudelaire demonstrează prin conștiința sa lucidă transpusă în *Paradisuri artificiale* faptul că are acces la o altă ritmicitate temporală, învăluită în legi fizice mitice (Eliade 1994, p. 41). Prin utilizarea teoriilor lui Mircea Eliade referitoare la timp, putem decoda într-o formulă adecvată textul lui Baudelaire. Timpul lipsit de liniaritate este o parte integrantă din imaginarul lui Baudelaire. Atmosfera fantezistă domină mai multe fațete ale imaginarului mitologic, creând avataruri ale unor lumi pierdute, ingenuie, solare.

În *Paradisuri artificiale*, identificăm o serie de fraze care sunt redundante în descriere, însă autorul reușește să păstreze o uniformitate în ceea ce privește aspectele centrale, iar prin aceasta putem evidenția o legătură cu postura sa de visător. Dacă luăm în considerare chestiunile de ordin psihologic, afirmăm faptul că cel care visează își fixează în mod conștient atenția asupra unor teme generale, pe care le readuce în discuție. Însă se păstrează un stil omogen, cum ar fi evocările despre schimbarea datelor fizice ale timpului, descrise cu o cadență obsesivă.

De la visul artificial la nașterea unui imaginar mitic

Visul treaz oferă posibilitatea unei evaziuni într-un spațiu compensatoriu celui mundan, dar și facilitează în mod deosebit apariția anumitor creații artistice. Chiar și în *Paradisuri artificiale* avem paragrafe solide, care să sprijine afirmația despre rolul visului treaz în dezvoltarea utilizării funcției mitizante, dar și creativității limbajului. Deși se pot desprinde valențe ale unui delir clinic, nu putem să trecem cu vederea luciditatea exprimării. Observăm un limbaj original, care seduce interlocutorii prin multitudinea de referințe simbolice. Această funcție va contribui la ocurența semnificativă a simbolurilor: „Se întâmplă uneori ca oameni cu totul străini jocurilor de cuvinte să improvizeze șiruri interminabile de calambururi, de asocieri de idei cu totul improbabile” (Baudelaire 2017, p. 27). Baudelaire subliniază faptul că stupefiantele modifică într-un sens creativ posibilitățile de exprimare, atât ale celor cu deschideri față de artă, cât și ale necunoscătorilor, care au ocazia să experimenteze un nou limbaj, diferit de cel specific existenței obișnuite.

Grație prezenței unor motive universale în *Paradisuri artificiale*: apa, ondulele, nimfele, putem concluziona că Baudelaire a valorificat în textele sale funcția mitizantă a literaturii. Aceste simboluri, parte integrantă a imaginarii fabuloase, confirmă și faptul că Baudelaire le utilizează drept o cale de defulare în raport cu realitatea tot mai tehnologizată și lipsită de ingenuitatea unui timp mitic (Eliade 1994, p. 17). Caracterul tot mai tehnic al lumii, pe care îl subliniază Eliade pentru a teoretiza particularitățile secolului al XIX-lea, este relevant când vorbim despre evidențierea unei cauze sociale pentru nevoia de refugiu într-un alt univers, practică de Baudelaire și alți artiști. În încercarea de a sintetiza imaginarii baudelaireană, vom apela la o remarcă făcută de M. Rădulescu, care surprinde creuzetul stilistic utilizat în *Paradisuri artificiale*: „înclinarea poetului spre reverie și visare sub imperiul unei imaginații vii, simbolice și mitice în contextul corespondenței și al simbolismului universal” (2006, p. 295). Prin atingerea unor stări specifice reveriei, Baudelaire are acces la un alt mod de cunoaștere a lumii, pe care l-am putea încadra la gândirea simbolică, având un rol major în proiectarea unor construcții fantasmagorice, la care nu ar fi avut acces în mod natural.

Faptul că Baudelaire a avut o copilărie ratată constituie un punct de reper în vederea consolidării ideii cu privire la nevoia acută a lui de a se reîntoarce în timp, pentru a se refugia în sunetele liniștitoare ale unui spațiu idilic. Astfel, dorința lui Baudelaire de a plonja în *Paradisuri artificiale* survine și în urma unei copilării disfuncționale. Pornind de la această considerație, putem evidenția ideea privind relația tripartită mit-vis-artă. În plus, visul este un adjuvant care a contribuit în mod crucial la inducerea unei stări psihice care să faciliteze crearea unor noi dimensiuni perceptuale. Baudelaire afirmă că, printre schimbările senzoriale, organice și de percepție, există metamorfoze și la nivelul facultății creatoare a omului, sprijinind ideea privitoare la dezvoltarea creativității artistice: „Mi-a venit ideea să vorbesc despre vin și hașis în același articol, căci ele au de fapt ceva comun: dezvoltarea poetică

excesivă a omului. Gustul frenetic al omului pentru toate substanțele sănătoase și periculoase, care îi exaltă personalitatea, mărturisește măreția lui. El aspiră întotdeauna să-și reaprindă speranțele și să se înalțe spre infinit” (2017, p. 34). Dezideratul de a-și depăși barierele mundane este un atribut reprezentativ pentru tipologia artistului care vrea să facă din artă un centru al existenței, chiar dacă trebuie să transgreseze metodele clasice ale creației.

Pentru a nuanța într-un mod aplicat folosirea simbolurilor existente în relatările baudelairiene, vom întreprinde o analiză a simbolului apei, care cuprinde în anatomia sa și prezența unor entități adiacente. Ondina sau nimfa sunt folosite cu o redundanță aparte în *Paradisuri artificiale*. Apa este un element central în reveriile poetice, așa cum precizează teoreticianul Gaston Bachelard, care consideră că, prin acest element acvatic, un visător se poate transpune într-un cadru primordial, unde sălășluiește „odihna lumii” (2005, p. 201). Acest element este în mod direct legat de o primă etapă a lumii, asemenea unei copilării a Universului. De asemenea, este considerat „cel mai mitologic element” (*Idem*).

Cu ajutorul visului artificial, Baudelaire creează un spațiu primordial, unde își folosește paroxistic facultatea de a visa, recreând atmosfera idilică, în care era încurajată activitatea onirică a oamenilor în contrast cu vremurile contemporane lui. Acest fapt este evident datorită capacității omului de a se identifica cu el însuși prin diverse simboluri și mituri, relaționate mai apoi cu mediul înconjurător (*Ibidem*, p. 192).

Prin folosirea acestui imaginar, Baudelaire afirmă încă o dată dubla calitate a visului: creație și evaziune, cu sensul de defulare. În text regăsim multe trimiteri directe la un spațiu acvatic, deoarece apa este un element consolator lumii exterioare, care reușește totodată să „umanizeze moartea” (*Ibidem*, p. 101). Acest fapt poate fi demonstrat prin următoarele paragrafe din *Paradisuri artificiale*, unde observăm că Baudelaire punctează caracterul tragic al simbolului undinelor: „Am observat că pentru firile cât de cât artistice iluminate de hașis apa capătă un farmec înfricoșător. Apele curgătoare, jeturile de apă, cascadele armonioase, imensitatea albastră a mării se rostogolesc, dorm, cântă în străfundul spiritului tău” (2017, p. 31).

Simbolul nimfei este adesea menționat în *Paradisuri artificiale*, însă, dacă luăm în considerare semantica unui personaj feminin shakespearian, și anume cea a Ofeliei, care se reflectă în apă, s-ar putea să găsim și alte sensuri neobișnuite, legate de moarte sau fatidic. Această evocare este relaționată și cu faptul că a fost o sursă de inspirație pentru alți autori canonici: Mallarmé, Balzac, Rilke sau Poe (Bachelard 1995, pp. 97-100), în plus, regăsim, sub forma unor referințe critice, informații despre tendințe directe de autodefinire în ceea ce privește procesul imaginativ al lui Baudelaire: „imaginația este cea mai științifică dintre facultăți, pentru că numai ea cuprinde aura universală, sau ceea ce religia mistică numește corespondență. (Rădulescu 2006, p. 295). Din paragraful citat este evidentă o conștiință auctorială angajată, care face trimiteri cu valoare universală la funcția mitizantă a imaginației.

Concluzii

Perioada modernă a adus nu doar schimbări sociale în ceea ce privește dezvoltarea vieții la nivel global, dar a și provocat o serie de efecte în spectrul artei. Literatura a cunoscut un nou limbaj, datorat provocărilor identitare cu care s-au confruntat scriitorii, însă acest limbaj a survenit în urma consumului de stupefiante și a experimentelor imaginative. În acest studiu, am observat o dominantă a oamenilor din segmentul literar-artistic, care au vrut să-și stimuleze facultățile creatoare prin consumul de droguri, dar și pentru a se sustrage unei realități în care „omul se simte prizonierul meseriei lui, pentru că el nu mai poate scăpa Timpului. (...) el se străduiește să iasă din Timp numai atunci când este liber” (Rădulescu 2006, p. 272). Astfel, doar prin activitățile cu valoare escapistă, precum vagabondajul ilicit al gândurilor, artiștii, printre care și Baudelaire, au reușit să parcurgă sau să creeze noi fațete perceptuale ale dimensiunii existențiale.

Prin radiografierea stadiilor psihologice cu o acuratețe pozitivistă, am încercat să oferim o imagine reprezentativă despre viața artistică pariziană din secolul al XIX-lea în ceea ce privește contactul scriitorilor cu stupefiantele. Așadar, Baudelaire nu doar că a realizat o cartografiere a unei hărți interioare despre reveriile hașishiene, demne de studiul specialiștilor în psihologie, ci a redat totodată tablouri estetice memorabile, metamorfozând banalul act al visării într-o artă generatoare de imagini textuale de impact, a căror sursă se află în gândirea mitică. Visul treaz este utilizat ca un act compensatoriu față de desacralizare și alte crize ale perioadei moderne, dar și ca strategie pentru păstrarea libertății artei.

Referințe bibliografice:

BACHELARD, Gaston. *Apa și visele*. Trad. de Irina Mavrodin, București: Univers, 1995. ISBN 973-34-0303-2.

BACHELARD, Gaston. *Poetica reveriei*. Trad. de Luminița Brăileanu, prefată de Mircea Martin. Pitești: Paralela 45, 2005. ISBN 973-697-418-9.

BALOTĂ, Nicolae. *Euphorion – eseuri*. București: Editura pentru Literatură, 1969.

BĂDĂRĂU, George. *Symbolismul*. Iași: Institutul European, 2005. ISBN 973-611-346-9.

BAUDELAIRE, Charles. *Paradisuri artificiale*. Trad. din limba franceză de Gabriela și Constantin Abăluță, București: Art, 2017. ISBN 978-606-710-353-3.

BÉGUIN, Albert. *Sufletul romantic și visul*. Prefată de Mircea Martin, trad. de Dumitru Țepeneag. București: Univers, 1970. ISBN 973 - 34-0530-2.

BIBERI, Ion. *Funcțiile creatoare ale subconștientului*. București: Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1938.

BIBERI, Ion. *Visul și structurile inconștientului*. București: Editura Științifică, 1970.

COLMAN, Adam, *Drugs and the Addiction Aesthetic in Nineteenth-Century Literature*. Cham: Palgrave Macmillan, 2019. ISBN 978-3-030-01589-3.

DENT, Chris. Nineteenth-Century Law, Literature and Opium. *Open Library of Humanities*, nr. 1, 2019, pp. 1-19. Disponibil: <https://doi.org/10.16995/olh.465> [accesat 2025-08-25].

DE QUINCEY, Thomas. *Confesiunile unui opioman englez*. Trad. și note de Corneliu Rudescu. Iași: Polirom, 2022. ISBN 9789734690480.

ELIADE, Mircea. *Aspecte ale mitului*. Trad. de Paul G. Dinopol, prefață de Vasile Nicolescu. București: Univers, 1978.

LOGAN, John Frederick. The Age of Intoxication. *Yale French Studies*, nr. 50, 1974, pp. 81-94. Disponibil: <https://doi.org/10.2307/2929467> [accesat 2025-08-15].

RAYMOND, Marcel. *De la Baudelaire la suprarealism*. Trad. de Leonid Dimov, studiu introductiv de Mircea Martin. București: Univers, 1970. ISBN 973-34-0534-5.

RĂDULESCU, Marin. *Baudelaire: existență și creație*. București: Editura și Fundația Culturală Spirale, 2006. ISBN 973-95460-1-3.

RIPA, Yannick. *Istoria visului*. Trad. de Salomeea Rotaru. București: Alcris, 1996. ISBN 973-580-036-5.

Primit: 01.10.2025

Acceptat: 11.12.2025